

Alþingi
Erindi nr. P 137/794
komudagur 21.9.2009

Nefndasvið Alþingi,
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 16. september 2009

Umsögn um 149. mál, Frumvarp til laga um kosningar til sveitastjórna (persónukjör).

Stjórn Vinstrihreyfingarinnar – græns framboðs er ljúft og skylt að veita umsögn um ofangreint frumvarp og leggur hún til að því verði vísað inn í umræðu um Stjórnlagabing. Í frumvarpi um stjórnlagabing sem lá fyrir 137. löggjafarþingi segir í 3. grein: „Stjórnlagabing skal sérstaklega taka til umfjöllunar eftirfarandi þætti: [...] Ákvæði um kosningar og kjördæmaskipan.“ Frumvarpið um persónukjör er ófullkomið og þarf mun betri umfjöllun áður en það er tilbúið til afgreiðslu.

Við lýsum okkur reiðubúin til að skoða ýmsa möguleika á því að kjósendur hafi meiri áhrif á röðun lista í kjörklefa og nefnum í því sambandi rýmri heimildir til útstrikunar og endurröðunar. Að sama skapi myndum við vilja skoða í því samhengi lagasetningu um fléttulista eða paralista til að jöfn kynjahlutföll séu tryggð. Sömuleiðis að tryggt sé að fólk geti ekki náð forskoti í krafti fjármagns.

Að þessu sögðu ber að skýra nokkur atriði sem að okkar mati er nauðsynlegt að hafa í huga við endurskoðun kosningalaga og í umræðu um persónukjör.

Jafnrétti milli kynja

Vinstrihreyfingin – grænt framboð hefur lagt áherslu á jafnt kynjahlutfall meðal frambjóðenda og notað til þess kynjakvóta í forvölum. Í frumvarpinu er möguleiki á kynjakvótum útilokaður og þar með áhrifaríkasta tækið til að jafna hlut karla og kvenna í stjórnámálum. Það vekur furðu hversu lítill gaumur er gefinn að þessu í frumvarpinu og því raunar aðeins haldið fram að umdeilt sé hvaða áhrif persónukjör hefur á kynjahlutföll í stjórnámálum. Þá vekur athygli að aðeins er fjallað um kosningar til þjóðþinga í greinargerðinni, ekki til sveitarstjórna. Til dæmis segir: „Þrátt fyrir að persónukjör sé viðhaft í nokkrum mæli í þingkosningum í Danmörku, Finnlandi og Svíþjóð eru þessi ríki meðal þeirra sem hafa hvað hæst hlutfall kvenna á þingi.“ Trúlega er hvergi meira flokksræði en á Norðurlöndum við val á lista, sem skilar sér í jafnari kynjahlutföllum því flokkarnir setja sjálfum sér reglur og hafa flest allir sett í lög sín ákvæði um annað hvort kynjakvóta á framboðslistum eða svo kallaða fléttulista. Persónukjórið í almennum kosningum vegur þar á móti flokksræðinu og því má segja að fylgt sé blandaðri leið sem beri þennan árangur. Í frumvarpinu sem er hér til umfjöllunar er það hins vegar yfirlýst markmið að draga úr áhrifum flokkanna, en það er engu að síður flokksræðið sem hefur skilað jafnari kynjahlutföllum inn á þingi. Þannig hafa tveir stjórnámálaflokkar sem sitja nú á Alþingi tekið sér vald til að breyta niðurstöðum persónukjörs með tilliti til kynjasjónarmiða og eru það Vinstrihreyfingin – grænt framboð og Samfylkingin. Það er því augljóst að þessir flokkar, sem sitja í þeirri ríkisstjórn sem leggur þetta frumvarp fram, verða að kanna til hlítar áhrif þess á jafnrétti kynjanna áður en lengra er haldið. Þetta frumvarp felur í sér afnám kynjakvóta sem er eina aðferðin sem hefur reynst skila raunverulegum árangri við að jafna hlut kynjanna við löggjafarsamkunduna.

Jafnræði milli sveitarfélaga

Í umræðunni um persónukjör verður að taka tillit til hvaða áhrif það muni hafa innan mis fjölmennra sveitarfélaga. Í frumvarpinu er hlutbundin kosning notuð sem rök fyrir að persónukjör sé æskilegt en þegar betur er að gáð er hvað minnst endurnýjun í sveitarstjórnnum þar sem kosið er hlutbundinni kosningu og hallar mjög á konur þar.

Varðandi áhrif frumvarpsins í einstökum sveitarfélögum er vert að hafa í huga að mörg sveitarfélög eru til orðin vegna sameininga á liðnum árum og oftar en ekki samansett úr fleiri en einum byggðakjarna, sem hafa hver um sig eigin sögu og samsömun íbúanna. Æskilegt hefur þótt að tryggja að fulltrúar ólíkra hluta slíkra sveitarfélaga komi að sveitarstjórn og reyna stjórn mála flokkarnir að taka tillit til þess við uppstillingu framboðslista. Með frumvarpinu eykst hættan á að einn hluti sveitarfélagsins, t.d. fjölmennasti byggðakjarninn, eignist flesta eða alla sveitastjórnarmenn. Slíkt getur valdið margháttuðum vandkvæðum og grefur undan stefnu stjórnvalda um fækkun og sameiningu sveitarfélaga.

Lýðræði

Ef persónukjör fer fram í tengslum við kosningar er hætt við því að kastljósið beinist frekar að persónum en hugmyndum eða hugsjónum. Frambjóðendur berjast þá sín á milli í stað þess að einbeita sér að því að kynna stefnu framboðs síns og því getur upplýsingagjöf til kjósenda orðið minni og möguleikar flokkanna til að reka upplýsandi og málefnalega kosningabaráttu skertir. Áður en lengra er haldið er því rétt að leggja mat á hvers konar kosningar eða kosningabaráttu megi vænta af svona kerfi. Þá er vandséð hvernig eigi að draga úr flokksræði með því að færa persónukjör inn í kjörklefann þar sem fólk getur valið úr takmörkuðum fjölda frambjóðenda í stað þess að halda persónukjör fyrirfram þar sem fleiri fá tækifæri til að kynna sig án þess að varpa skugga á kosningabaráttuna sjálfa.

Blönduð framboð

Erfitt er að sjá hvernig staðið skuli að blönduðum framboðum ef frumvarpið verður að lögum. Síðustu ár hafa blönduð framboð verið mörg og yfirleitt byggð á jafnræðisreglunni, þ.e. að hver flokkur eða hópur hafi sama sætafjölda. Breytingar á kosningalögum mega ekki verða til þess að þrengja að framboðum og jafnvel að útiloka blönduð framboð.

Peningar og vald fjölmiðla

Frumvarpið gerir í raun ráð fyrir því að öllum flokkum verði gert að taka upp þá tegund prófkjara sem tíðkast hefur innan sumra stjórn mála flokkanna og að þau flytjist inn í kjörklefann á kjördag. Því er mikilvægt að horfa til þess hvernig framkvæmd slíkra prófkjara hefur verið á liðnum árum. Þar hefur þróunin verið sú að einstakir frambjóðendur, t.d. í kjöri til borgarstjórnar Reykjavíkur og Alþingis, hafa eytt háum fjárhæðum í prófkjörbaráttu. Erfitt er að sjá annað en að með samþykkt frumvarpsins myndi sú baráttu flytjast inn í sjálfa kosningabaráttuna og leiða til verulegs aðstöðumunar milli félítilla framboða annars vegar og flokka sem hafa á að skipa efnameiri frambjóðendum hins vegar.

Verði á hinn bóginn farin sú leið að setja miklar eða algjörar hömlur við því að einstakir frambjóðendur kynni sig með persónulegri kosningabaráttu og auglýsingum, er ljóst að hið raunverulega vald myndi færast til kosningastjóra flokkanna og fjölmiðlanna. Það yrði þá þeirra að taka ákvörðun um hvaða frambjóðendum yrði teft fram í kosningabaráttunni á kostnað meðframbjóðenda þeirra.

Virðingarfyllst,

f.h. Stjórnar Vinstrihreyfingarinnar – græns framboðs

Drífa Snædal,

framkvæmdastýra Vinstri grænna